

Ганна СОКІЛ

НАУКОВІ КОНТАКТИ УКРАЇНСЬКИХ ФОЛЬКЛОРИСТІВ НА ПОРУБІЖЖІ ХІХ—ХХ століть

Тісна співпраця українських фольклористів в Науковому товаристві ім. Шевченка позитивно вплинула на розвиток науки. Крім особистих стосунків, наукові взаємини проводилися на рівні різних інституцій, товариств. Важливу роль відіграли спільні народознавчі експедиції, проекти. Наукові дослідження, фольклорні матеріали, рецензії — усе публікувалося українською мовою. НТШ змобілізувало культурно-наукову ідентичність нації, відновило кращі традиції минулого та заклало основи майбутнього.

Ключові слова: взаємопраця, фольклористика, українська наука, фольклорні збірники, дослідження, видання НТШ.

© Г. СОКІЛ, 2015

Кожна галузь науки певною мірою залежить від політичних та суспільно-побутових обставин цієї держави, в якій вона твориться. В історії нашої країни були періоди, коли руйнувалася не тільки територіальна цілісність, а й розривалися культурно-наукові зв'язки. Упродовж свого розвитку Україна часто була поділена між різними імперіями, які усякими способами знищували все українське, а впроваджували своє. Однак навіть тоді передова інтелігенція намагалася не поривати культурно-наукових контактів у межах етнічних земель. Інколи їй, інтелігенції, доводилося працювати серед різних політичних, часто важких соціальних обставин, тривалий час іти неоднаковими шляхами, «інколи блудити манівцями», аж поки тут і там «не почало будитися почуття єдності не тільки вже етнографічної, але й національної...» [40, с. 42]. До представників культурно-наукових діячів, що уболівали за долю України, прагнули до свого українського, заохочували інших і впроваджували у різні сфери, належали ті, які, на наше переконання, визнавали для себе такі пріоритети: 1) загальноукраїнський патріотизм; 2) прагнення до соборності; 3) діяльність у напрямі збагачення національної ідеї (чи то в науці, чи культурі, літературі, мистецтві).

Важливу сторінку становить співпраця галичан із наддніпрянцями, що має давню традицію. Ще Галицько-Руська Рада 1848 р. у Львові своєю декларацією заявила про єдність українського народу на всьому просторі — і в Росії, і в Австро-Угорщині. Зв'язки між Галичиною та Наддніпрянською Україною існували постійно. Якщо йдеться про фольклористичну співпрацю, то вона налагоджувалася ще з часу зародження цієї науки (М. Максимович, П. Куліш — «Руська трійця»; М. Костомаров, О. Бодянський — Я. Головацький, М. Бучинський, О. Навроцький; М. Драгоманов, Б. Грінченко — М. Павлик, І. Франко, В. Гнатюк). Ця тема частково висвітлювалася в науковій літературі [6; 7; 16, 30], однак потребує певної систематизації та узагальнення.

Ситуація, що склалася в Наддніпрянській Україні наприкінці ХІХ — на початку ХХ ст., частково простежується з листа Миколи Лисенка, написаного 30 грудня 1894 р. у Києві. З приводу того, що йому не надіслано вчасно кількох номерів часопису «Зоря», композитор звертався до Костя Паньківського у Львові: «Ви, сидючи собі в Галичині, не стямите того, як то тяжко, хоч і в себе дома, пробувати

без живого слова в рідній мові, під режимом, який в останні два—три місяці забороняє навіть етнографічні збірки пісень бытових, простих, самих безви-
нних, забороня в «Киев[скої] Стар[ине]» розмови в 10 слів на українській мові, забороня сказати про померлого 10 год назад Профес[ора] Кистяковсько-
го в його біографії, що він був родом українець и в молодих ще літах одзивався любовію до своєї мови. Тямите ви се, під чим ми живемо?» [2, с. 249]. Коментарі тут зайві. Це крик душі свідомого українця, якому все рідне заборонено: насамперед не дозволено вживати українську мову, працювати з науковою літературою, написаною рідним словом. До того ж, було накладено табу не лише на «живущих», а й на «одшедших» національних діячів, які послуговува-
лися в свій час українською мовою і ставали на її захист. Зважаючи на такі умови, прогресивним пред-
ставникам науки й культури, до яких належав і М. Лисенко, доводилося працювати наполегливо й систематично, щоби своєю діяльністю зберегти й утвердити рідне слово в різних сферах. Це стосувалося фольклористики, музикознавства, етнології та інших ділянок знань.

Наприкінці ХІХ ст. згуртувалася потужна еліта в рамках діяльності Наукового товариства імені Шевченка у Львові (далі НТШ), головною метою якого було утвердити українство в різних галузях. Представники з Великої України стояли біля витоків НТШ. Хоча товариство було засноване в межах австрійської держави, але почин до його утворення вийшов з підросійської частини України, зокрема з Полтави. Перший Статут Літературного товариства імені Шевченка уклали за дорученням громадської діячки (з роду гетьмана П. Скоропадського) Є. Милорадович, педагога Д. Пильчикова і М. Драгоманова. Від заснування і до кінця діяльності НТШ мало загальноукраїнський характер і виступало «речником духовного і культурного єднання усіх українських земель» (К. Студинський).

Першим науковим авторитетом для галицького громадянства справедливо назвав О. Пріцак М. Грушевського, вважаючи, що той прибув до Галичини з Великої України й приніс зі собою «розвинену українську науку з її досягненнями і методологічними вимогами, а також російську науку і, нарешті, європейські справи наукового дослідження та ерудицію в європейській науковій літературі» [28, с. 7]. З його

приходом до НТШ розширилися межі наукової співпраці галичан з наддніпрянськими українцями, зробилися більш цілеспрямованими. НТШ, як наголосив М. Грушевський, стало «неначе трампліном, з якого українське національне життя мало піднятися на високости повної культурної незалежності» [15, с. V]. Уперше з'явилася можливість публікувати наукові статті, фольклорно-етнографічні матеріали в українських часописах, а не шукати притулку то в московських, то в польських, то в інших слов'янських чи неслов'янських виданнях.

Авторитет товариству надавало присвоєння дійсного членства за науковою кваліфікацією вченого. Такий вибір, згідно з новим статутом 1898 р., мав наблизити товариство до статусу академії. Багато вихідців з Наддніпрянської України обрано першими дійсними членами НТШ на спільному засіданні усіх трьох секцій у червні 1899 року. Серед них (поруч із галичанами О. Барвінським, І. Верхратським, В. Гнатюком, О. Колесою, В. Охримовичем, К. Студинським та ін.) В. Антонович, Ф. Вовк, М. Грушевський, Б. Грінченко, М. Дикарев, О. Кониський. У наступні роки дійсними членами було обрано П. Житецького, В. Перетца з Києва, М. Сумцова з Харкова, М. Комарова та О. Маркевича з Одеси, Д. Яворницького з Катеринослава, А. Кримського (на час обрання перебував у Москві). Деякі визначні діячі були удостоєні звання почесного члена НТШ — М. Грушевський, В. Антонович, М. Лисенко, І. Нечуй-Левицький, а з галичан — І. Франко, І. Верхратський. Загалом до 1914 р. дійсними членами стало близько 30 наддніпрянців, а звичайними членами НТШ — близько 20.

Значну організаційну роботу на початковому етапі діяльності товариства проводив О. Кониський, якого вважали фактичним редактором перших чотирьох томів «Записок НТШ». Він закликав своїх сучасників дбати про це видання, надсилати наукові розвідки, оскільки вважав, що «справи більш важливої досі не мали ще українці у своїх руках». Саме за його рекомендацією з товариством почав співпрацювати М. Дикарев, опублікувавши під псевдонімом М. Крамаренко вже в першому томі «Етнографічного збірника» фольклорно-етнографічні матеріали з Кубані про Різдва свята. У другому томі поміщено кубанські козацькі казки й анекдоти («Чорноморські народні казки й анекдоти»), у

п'ятому — «Народна гутірка з поводу коронації 1896 року». В іншому виданні НТШ — «Матеріалах до українсько-руської етнології» — надруковано його народний календар з Воронежчини. Також М. Дикарев постачав фольклорно-етнографічний матеріал і Ф. Вовку в Париж для видання «Криптадій». Такий стрімкий політ молодого дослідника обірвала передчасна смерть. Усі його рукописи за власним його ж побажанням передано НТШ у Львові. Частина з них побачила світ у «Збірнику філологічної секції НТШ» з упорядкуванням і передмовою І. Франка — «Посмертні писання М. Дикарева з поля фольклору і мітології».

Про фольклористично-етнографічну діяльність цього подвижника за останні роки появились статті Лідії Козар [20], Василя Чумаченка [44] та ін. Однак в огляді фольклористичного доробку якимось поза увагою залишилися демонологічні оповідання у записках М. Дикарева, близько ста з яких опубліковано у збірнику В. Гнатюка «Знадоби до української демонології». Матеріали, якими користувався В. Гнатюк, були переписані начисто рукою самого М. Дикарева і, очевидно, призначались до друку. В них указано місце запису — Борисовська волость — але не подано ні імені інформатора, ні дати фіксування. Із підросійської України до «Знадоб» увійшли також збірки П. Тарасевського (58 текстів) та Д. Щербаківського (14 текстів).

Як секретар Етнографічної комісії В. Гнатюк залучав до збирацької роботи якомога більше кореспондентів з Наддніпрянської України. Важливу роль відіграв П. Тарасевський (небіж М. Дикарева) — поштовий чиновник з міста Шебекино тодішньої Курської губернії. Він спочатку записував на прохання М. Дикарева, а потім, після смерті фольклориста, сам надсилав матеріали до В. Гнатюка. В одному з листів П. Тарасевський, відповідаючи на прохання секретаря НТШ, зауважив, що таких людей, щоб «мали охоту і хист збирати етнографічні матеріали», тепер у них нема [8, с. 199]. Зате сам П. Тарасевський був активним записувачем усної словесності. У спеціальних випусках «Етнографічного збірника» опубліковано, як уже згадувалось, 58 демонологічних оповідань, близько сотні казок про звірів та інші матеріали. Він також фіксував соромицький фольклор, який склав основу збірки «Das Geschlechterleben des ukrainischen Bauernvolkes» [46],

що вийшла в Лейпцигу 1909 року в упорядкуванні В. Гнатюка, з передмовою та поясненнями австрійського етнолога Фрідріха Крауса. Внесок П. Тарасевського у збірнику — понад три сотні анекдотів і народних оповідань, що походять із околиць Куп'янська Харківської і Шебекино Курської губерній.

НТШ намагалося активізувати наукову роботу по всій Україні. З різних кутків України прислали до НТШ фольклорно-етнографічні записи, більшість яких надруковано в «Етнографічному збірнику» та «Матеріалах до української етнології»: І. Манжури, П. Тарасевського з Харківщини, В. Доманицького з Волині, Марка Грушевського з Київщини, В. Кравченка з Житомирщини. Тривалий час із Галичиною підтримував тісні зв'язки А. Кримський. Він з великою радістю сприйняв звістку про видання «Записок НТШ», сподіваючись, що воно «підє в бажанім, чисто науковим непартійним напрямі». Значну користь приніс А. Кримський не тільки своєю подвижницькою працею (публікував переклади зі східних мов, рецензії на праці В. Ястребова, на російські розвідки про биліни у «Житі і слові»), а й популяризацією української друкованої продукції серед інших слов'янських народів. У московському виданні «Этнографическое обозрение», де вчений у відділі рецензій подавав огляд галицьких і східних наукових студій, поміщав рецензії на «Записки НТШ», «Житє і слово», «Етнографічний збірник». Такі публікації А. Кримський робив з метою поширювати серед росіян нашу наукову літературу. «Взагалі я маю намір подавати рецензії про всякі галицькі видання, — писав він Б. Грінченкові 18 листопада 1893 року, — які мають научний інтерес, і думаю, що з цього буде більше користі, ніж писати такі самі рецензії по-українськи: принаймні, росіяни знатимуть, що в нас є своя научна література» [21, с. 126—127]. І це було актуальним, оскільки в Наддніпрянській Україні, тим більше в Росії, незначну увагу приділяли здобуткам нашої національної науки та культури. Коли й появлялося щось нове, то, як висловився М. Лисенко, «ніхто навіть не вилає, не те, що слова не скаже, скорше змовчить. Я кажу про Київ, а в Московщині — там і уваги не звертають на те, що в Україні діється — чи хто пише, чи що з друку виходе» [2, с. 256]. Тому публікації А. Кримського в російських виданнях у цьому випадку подавали певну інформа-

цію та розширювали уявлення про українську фольклористичну науку.

Спілкувався А. Кримський з М. Павликом, І. Франком, В. Гнатюком, намагаючись подавати не лише наукову продукцію, а й моральну підтримку, а при потребі сприяти пошуку матеріальної підмоги [21, с. 179] для українських публікацій. Завдяки А. Кримському знайдено кошти на перевидання фольклористично-етнографічної спадщини М. Драгоманова — «Розвідки М. Драгоманова про українську народну словесність і письменство», що вийшли в упорядкуванні М. Павлика під егідою НТШ.

Активною співпрацею відзначився Б. Грінченко. Як сумлінний кореспондент він публікував майже у всіх галицьких виданнях свій літературний доробок, критичні наукові й науково-популярні статті. Саме в Галичині надрукована найбільша і найкраща частина його художніх творів. До того ж, письменник з Чернігова власним прикладом довів свій загальноукраїнський, а не вузьколокальний патріотизм. Недаремно з нагоди 25-ліття його літературної творчості В. Гнатюк писав: «Ваші довголітні зносини з австрійською Україною свідчать, що українство не знає і не признає державних меж, лиш національні, та дають вказівки, куди й далі належить прямувати свідомим українцям» [8, с. 157].

Однією з форм наукової діяльності було взаємне рецензування нових публікацій. Особливого резонансу в Галичині набув фундаментальний збірник Б. Грінченка «Этнографические материалы, собранные в Черниговской и соседних с ней губерниях», на який відгукнулося чимало науковців. Важливо, що упорядник цих матеріалів умів сприймати справедливу критику і враховувати її у подальшій роботі. Слушні зауваги І. Франка, В. Гнатюка, низка цінних порад щодо систематики народних творів допомагали Б. Грінченкові удосконалювати науковий апарат своїх наступних видань. Тому другий том представлений далеко краще від першого — подано паралелі до кожного номера, бібліографічні вказівки до розділів, покажчики, збережено діалекти в текстах. Майже на всі фольклорні зібрання Б. Грінченка з'являлися відгуки у галицьких часописах — «Записках НТШ», «Літературно-науковому віснику» [11]. Високо оцінено не лише збірники прозових, але й пісенних творів, поміщених у третьому випуску «Этнографических материалов». Особливо

відзначили рецензенти (І. Франко, В. Гнатюк) новизну фольклорних текстів, вказавши на значну кількість не друкованих до того часу народних пісень.

Фольклористи в Галичині відзначили заслуги Б. Грінченка в укладанні бібліографічного покажчика «Література украинского фольклора», в якому належне місце посіли публікації із «Зорі», «Життя і слова», «Записок НТШ». Доречно зауважив І. Франко, що зібрати й упорядкувати все, що було досі опубліковане з нашого народного словесного скарбу, і що було написано з цього приводу, — це одне з великих побажань не лише українського патріотизму, а й загалом слов'янської науки [42, с. 44]. Продовжуючи думку І. Франка, В. Гнатюк наголосив: «Тому належить велика дяка Грінченкови, що в отсій книжці постарався дати нам першу бібліографію українського фольклору». Вона, на думку рецензента, перевищує «о ціле небо подібну бібліографію польську, уложену д. Стшелецким» [10, с. 16—17]. Завдяки популяризації наукової діяльності Б. Грінченка в Галичині утвердилася думка про значущість його фольклорних збірників, які разом із «Трудами» П. Чубинського стали потужним джерелом для дослідників української народної творчості, а весь доробок Б. Грінченка зайняв почесне місце в історії української фольклористики.

Своєю чергою Б. Грінченко відгукувався на видання НТШ. Заслужують уваги його рецензії на один із томів «Коломийок» в упорядкуванні В. Гнатюка, де вчений висловив слушні міркування щодо систематики малих пісенних жанрів, відзначив багатство, колоритність і високу наукову вартість матеріалу, вказав на широку географію записів тощо. Не залишилися поза полем зору пильного дослідника «Розвідки М. Драгоманова про українську народну словесність і письменство», які підготував до друку М. Павлик у Львові. Рецензуючи третій том, Б. Грінченко з розумінням поставився до ідеї НТШ видавати такі цінні теоретичні праці вченого європейського рівня, наголосивши на світовому значенні розвідок М. Драгоманова, оскільки той увів український фольклор в коло світової науки [12, с. 151—154].

Важливою була діяльність українських фольклористів, письменників, публіцистів у «Літературно-науковому віснику». Тут варто згадати слова І. Франка, звернені знову ж до Б. Грінченка, якого він запрошував до співпраці: «Як одинокого тепер

літературно-наукового видання на всьому обширі нашого краю комітет бажав би стягти до «Вісника» всі кращі сили нашої сучасної літератури, між котрими Ви, шановний добродію, стоїте в першому ряді» [41, с. 94]. Окрім белетристики, тут опубліковано його критичні статті, огляди життя і письменства на Україні. Про активну працю наддніпрянського дослідника засвідчує реєстр у покажчику «Літературно-наукового вісника», що становить близько ста різних позицій.

Насправді видання НТШ стали осередком спільної наукової роботи і для галичан, і наддніпрянців, і представників інших регіонів, засвідчивши, що ніякі кордони не можуть розділити єдиний народ, який почував себе однією сім'єю і творив для його блага. Українська наука в рамках діяльності НТШ утверджувала свій теоретико-методологічний рівень і виходила на світові обрії. До того ж потрібно було дбати про пропаганду нашої культури на різних її рівнях. Одним із напрямків зміцнення та поширення української науки в світі мали стати переклади народних пісень іншими національними мовами. З такою ініціативою виступив зокрема М. Лисенко. Однак і це не просто було втілити в життя, бо «у цій варварській державі, — як зауважив наш класик, — не вільно жодних перекладів з українського й на українське робити; спеціальний закон 1876 [року] заборонив усякі переклади. Це зроблено, звичайно, в меті душити й задушити продукцію українську літературну, бо й найосвіченіших народів літератури не виживають з самих оригінальних творів, лишень черпають життя з сусідніх літератур. Для того й закон 1876 [року] виданий, щоб укр[аїнська] література не животіла, а задихалася поволі» [2, с. 244—264]. І, мабуть, наша культура, наука не зникла повністю і «не задихнулася» тільки завдяки таким подвижникам, як П. Чубинський, М. Драгоманов, М. Лисенко, І. Франко, М. Грушевський, Б. Грінченко, В. Гнатюк, Ф. Колесса та багато інших.

Зміцнення в науковій діяльності статусу української мови — головна теза, яку постійно втілювали тодішні дослідники. Показовими з погляду патріотичного спрямування були дії членів НТШ щодо участі в археологічних з'їздах. В Україні відбулося шість таких з'їздів: III та XI у Києві (1874, 1899); VI — в Одесі (1884), XII — Харкові (1902), XIII — Катеринославі (1905), XIV — у Черніго-

ві (1908) [3, с. 693]. У зв'язку із заборонаю виголошувати доповіді українською мовою на XI зібранні в Києві всі запрошені науковці з Галичини (М. Грушевський, В. Шухевич, І. Франко, В. Гнатюк, В. Охримович, М. Кордуба та ін.) відмовилися брати в ньому участь. Радикальні дії галичан поступово підтримали представники з Великої України і на XIII зібранні в Катеринославі прозвучав протест проти таких дій комітетів. А вже на XIV з'їзді в Чернігові було прочитано реферати українською мовою (їх виголосили одесити С. Шелухин і Х. Ящуржинський) [9, с. 69]. Усе це засвідчує, що українська нація показала світові свою культурну й політичну зрілість, наявність власної науки та патріотично налаштованих працівників, готових відгукнутися на кожну актуальну проблему.

Взаємопраця проходила також і на рівні народознавчих експедицій, під час яких брали участь вихідці з Наддніпрянщини. Упродовж 1903—1906 рр. Етнографічна комісія НТШ у Львові зорганізувала кілька комплексних антропологічно-етнографічних поїздок у різні терени (Бойківщину, Буковину, Лемківщину) під керівництвом Ф. Вовка, з участю М. Русова, Л. Гарматія, І. Франка, З. Кузеля. Відбувалися також екскурсії галичан на Велику Україну. Важливу сторінку в історії української фольклористики становить експедиція Ф. Колесси влітку 1908 р. на Полтавщину з метою записування мелодій і текстів народних дум. Як відомо, ініціатором її стало подружжя Квіток — Лариси Косач-Квітки (Лесі Українки) і Климента Квітки. Субсидювала цей проект сама Леся Українка, яка на той час залишалася інкогніто. Зрештою своєї таємниці вона не відкрила до кінця життя. Ф. Колесса довідався про її меценатство через багато літ після смерті поетеси. А К. Грушевська згодом заявила, що екскурсія Ф. Колесси, «чи властиво експедиція Лесі Українки — Колесси (ми щасливі, що нам дозволено назвати сю експедицію отсим її правдивим іменем) відбулася ще в сам час, щоб захопити давні кобзарські мотиви, щоб дати живий голос німим записам дум, зібраним у попереднім столітті, і не дати загинути кобзарській музиці назавжди» [13, с. CLXXXI].

До важливої справи спричинилися й галичани. Саме в цьому проявилось почуття національної єдності. Особливу роль у контексті організації експедиції, проведення записів та видання народних дум

відіграла Етнографічна комісія НТШ, до якої з відповідною пропозицією звернувся К. Квітка. На засіданні Етнографічної комісії, що відбулася у травні 1908 р. під головуванням М. Грушевського, було вирішено не лише доручити комусь із членів НТШ зафіксувати мелодії на фонограф, але при потребі взятися за впорядкування, транскрибування нот і навіть їх публікування [18, с. 19]. Отже, вже на початковому етапі, коли тільки розглядали організаційні питання, члени Етнографічної комісії не відкидали думки про підтримку в друкуванні цього унікального матеріалу.

Про експедицію, здійснену влітку 1908 р. на Полтавщину, Ф. Колесса доповідав на одному із засідань Етнографічної комісії, зазначивши, що схопив на фонограф з репертуару Михайла Кравченка думи («Азовські брати», «Маруся Богуславка», «Удова», «Невольницький плач», «Самарські брати») і дві історичні пісні («Дівка-бранка» та «Сава Чалий») [33, с. 29]. Звітування перед членами комісії означало, що НТШ взяло під свою опіку цю поїздку, і не байдужими були її результати. Згодом НТШ остаточно зайнялося публікацією народних дум, врахувавши персональне звернення Лесі Українки до правління товариства, в якому вона наполягала поспішити з публікацією зібраних кобзарських матеріалів, слухно зауваживши, що «вже крайня пора надолужити хоч тепер ту марну страту часу, якою прогрішилося українське громадянство в справі зберігання тих предивних, єдиних на цілий світ пам'ятників творчості нашого народу» [38, с. 258]. Українська поетеса зацентувала, «що видання кобзарських мелодій дасть нову і, може, найбільшу підвалину національній гордості, бо се таке з'явище, з яким наші сусіди нічого виставити до порівняння не можуть» [38, с. 258]. Питання підготовки видання народних дум постійно перебувало в той час у полі зору членів Етнографічної комісії. Регулярно Ф. Колесса звітував на засіданнях про виконану роботу, доповідав про нові надходження фонографічних валків від Лесі Українки, О. Слатьона. 6 травня 1909 р. на засіданні комісії Ф. Колесса повідомив про передані вже до друку мелодії дум [19, с. 25]. Опубліковані вони як ХІІІ і ХІV томи «Матеріалів до української етнології» (відповідно 1910 і 1913 рр.).

Експедиція, зініційована українською інтелігенцією, увінчалася успіхом, що дало можливість збе-

регити для нащадків неоціненний скарб. І в цьому, крім ефективної фахової праці Ф. Колесси, велику роль відіграла Етнографічна комісія НТШ, яка повністю підтримала цей унікальний проект. Свого часу К. Грушевська наголосила, що поза одним Науковим товариством ім. Шевченка ця справа «не потягла за собою суспільности» [13, с. CLXXXI]. І тепер ми можемо констатувати, що спільна робота українців принесла фундаментальні результати, які з плином часу набувають усе більшого значення.

Кілька років потому провів експедицію на Східну Україну О. Роздольський. За документами, вона відбулася на запрошення Петербурзької Академії наук 1914 року. Цю пропозицію підтримало НТШ у Львові, яке на своєму засіданні 3 червня 1914 р. вирішило «виделегувати Осипа Роздольського за для студій українських пісень, їх ритміки й фонології» [31, с. 453]. До ідеї збирання народних пісень у Східній Україні прихильно поставились голова Українського Наукового товариства в Києві М. Грушевський, відомий історик мистецтва й театру Д. Антонович та громадський діяч, меценат української культури Є. Чикаленко. Про це переконують рядки з листа художника М. Бойчука до О. Роздольського від 6 квітня 1914 р., в якому також ідеться і про влаштування побуту записувача під час експедиції на Чернігівщині: «Спішу повідомити Вас о результаті моїх заходів. Я затримувався в Києві і говорив про Вас з Грушевським, Антоновичем і Чикаленком. Так воно і виходить, як я наперед сказав. Всі вони дуже прихильні до справи збирання пісень на Україні. Мають вони знайомих в Київщині, Полтавщині і Чернігівщині. Ви зможете їздити всюди. Вас будуть приймали і гостили» [29, с. 239].

Однак незадовго почалася війна, і на долю українського вченого випало багато випробувань і поневірянь. На Чернігівщині його арештовано як австрійського підданого і відправлено етапом разом із ув'язненими в Уральськ. Через декілька днів на клопотання почесного члена Петербурзької Академії мистецтв Б. Ханенка і його дружини, відомої любительки українського мистецтва В. Ханенко, О. Роздольському дозволено повернутися на Чернігівщину, де він проживав до кінця квітня 1915 року. Потім знову заслання в Сибірськ. Не встиг ще тут при звичайті, як передбачалось нове місце — Єкатеринбург і можливість подальших заслань. І лише

за сприянням колег йому вдалося залишитись у Сибірську, а згодом переїхати до Казані, де перебував також на засланні М. Грушевський [23, с. 8]. Про повернення О. Роздольського до Львова турбувалось і НТШ у Львові. Згадувана вже заява-підтвердження, яка засвідчувала, що він справді виїхав у наукову експедицію за дорученням та на кошти товариства, датується 19 листопада 1915 р., коли фольклорист перебував під арештом. Надсилаючи її, голова товариства В. Щурат та секретар І. Раковський, очевидно, мали на меті посприяти у справі вченого, доводячи, що це не австрійський агент, а звичайний фольклорист, який записує народні пісні. Незважаючи на всі перипетії, О. Роздольському вдалося зібрати цінні уснопоетичні матеріали з тодішнього Козелецького повіту на Чернігівщині та Шпиченців, Оленівки Київської губернії, а також Полтавщини. Усі вони до сьогодні залишилися в рукописах і лише частково введені в науковий обіг [31, с. 239—251].

Ще одним напрямком тісної співпраці українських дослідників був запланований Етнографічною комісією НТШ потужний проект видання корпусу народних пісень. З цього приводу розгорнулася масштабна підготовка, під час якої задіяна широка кореспонденція по всій Україні і тих місцях, де проживали українці. Цікаву інформацію В. Гнатюкові щодо місця збереження фольклорних збірок надіслав В. Доманицький [8, с. 183—184]. Він повідомив, що цінні матеріали знаходяться у редактора «Киевской старины» В. Науменка. Серед них — рукописна збірка З. Доленги-Ходаковського, велике зібрання пісень М. Максимовича («кілька тисяч в 2-х фоліантах»), фольклорні матеріали від колишнього Південно-Західного відділу Російського географічного товариства, що належали В. Антоновичу ще з часів 1873—1874 років. До того ж, як інформував В. Доманицький, невелика збірка (сотень 3—4) пісень є у М. Лисенка, багато записів у В. Степаненка, який свого часу чимало передав Б. Грінченку, але далеко не все. Тією цінною інформацією, безперечно, скористався В. Гнатюк. Як засвідчує епістолярій, у розпорядженні Етнографічної комісії були згадувані матеріали, частина з них потрапила до видань «Етнографічного збірника», інші готували до друку як, наприклад, збірку О. і Ф. Бодяньських, яку НТШ одержало ще 1904 р. від того ж В. Дома-

ницького [8, с. 184]. Однак вона в той час не побачила світу, а залишилась в автографах та копіях (останні зберігалися у В. Гнатюка) і з'явилася окремим томом лише 1978 року.

НТШ контактувало з різними науковими організаціями України, де до 1917 року діяли товариства при Харківському університеті (1877—1919), Новоросійському в Одесі (1889—1917), Ніжинському історико-філологічному інституті (1894—1917) та інші. Найактивніші зв'язки було налагоджено з Історико-філологічним товариством у Харкові, яке виникло зразу ж після закриття Київської філії Південно-Західного відділу РГТ. Як відомо, спочатку його очолював О. Потебня, згодом — М. Сумцов. Членами були П. Єфименко, П. Іванов, Я. Новицький, О. Русов, Д. Яворницький. Істотне місце в цих контактах належить дійсному члену НТШ (з 1908 р.) М. Сумцову, з яким підтримували зв'язки І. Франко, В. Гнатюк. Серед важливих аспектів їх спілкування виявилось взаємне рецензування наукових праць, книгообмін, персональне листування та участь у спільних загальноукраїнських заходах. Харківський дослідник, зокрема, включив довідки про фольклористів зі Львова до своїх книжкових видань [34]. На сторінках «Зорі» поміщено портрет професора Харківського університету [24, с. 39]. У кількох номерах цього ж часопису опубліковано статтю М. Сумцова «Коломийки» в перекладі Василя Лукича [35]. В огляді праць, що виходили в «Киевской старине», І. Франко рецензував розвідки М. Сумцова «К вопросу о влиянии греческого и римского свадебного ритуала на малорусскую свадьбу» та «Научное изучение колядок и щедривок» [39]. В «Літературно-науковому віснику» за 1906 р. І. Франко в замітці «Стара пісня» торкнувся статті, опублікованої в Харківській газеті «Южный край», з питань національної культури та освіти. Він підкреслив актуальність слів професора М. Сумцова про те, що для українських дітей в українських селах «наука мусила бути на українській батьківській мові. Треба звернути на цей бік, бо інші дороги заведуть в такі провалля, з яких трудно вибратися» [43, с. 76].

Професор Харківського університету у цій же газеті «Южный край» з нагоди ювілею І. Франка підготував статтю про львівського колегу, розкривши велике значення його наукових праць у розвитку укра-

їнської філології, в тому числі й фольклористики [37, с. 3]. З нагоди п'ятдесятиріччя з дня народження І. Франка (1906 р.) рада Харківського університету присвоїла йому звання доктора словесності «honoris causa» [1, с. 260], а М. Сумцов виступив на історико-філософському факультеті Харківського університету з доповіддю про його літературну і наукову діяльність. Зробивши загальний огляд життя і наукового доробку, доповідач зацентрував на «Галицько-руських приповідках», перший том яких на той час уже вийшов: «Франкові належить заслуга збирача і дослідника, причому в галузі такого надзвичайно різноманітного і втомливо дрібного матеріалу. Наскільки об'ємний у кількісному відношенні збірник, видно з того, що кращий сьогодні збірник великоруських прислів'їв Даля містить 30000 прислів'їв, а збірник Франка лише в одному томі на перших п'ять літер алфавіта [А — до слова «Діти». — Г. С.] і в межах однієї Галичини дає 10500 номерів» [36, с. 257].

Листовно І. Франко дякував М. Сумцову за привітання з ювілеєм. Склалося так, що галицька спільнота якось обійшла увагою цю подію в житті вченого. «Тим приємніше, — звертався він до харківського колеги, — було мені Ваше тепле слово, хоч Ви декуди і збільшуєте мої заслуги» [41, с. 295]. Так скромно відгукувався І. Франко про свої досягнення. Зате, вітаючи М. Сумцова з нагоди його 25-літньої наукової діяльності, він назвав ученого «одним із найплідніших робітників» і високо оцінив його праці, за якими українці, на переконання львівського дослідника, вчилися «розуміти нашу давнішу літературу» [41, с. 159]. А коли в Харкові готувався збірник на честь М. Сумцова, І. Франко надіслав свою статтю «Інтермедія єврея з русином», яка була опублікована в «Сборнику Харьковского историко-филологического общества». Інтерес для фольклористів у цій розвідці становить порівняльний аналіз народних творів, які є близькими до інтермедій, що, на думку автора, і походять від них. Аргументуючи свою тезу, І. Франко покликався на власні та Гнатюкові записи анекдотів, поміщених у спеціальному збірнику «Галицько-руські анекдоти».

Невипадково склалися взаємини В. Гнатюка з М. Сумцовим, праці якого були відомі молодому досліднику ще в гімназії. Той факт, а також подальші контакти дали підстави І. Приходько зарахувати

професора Харківського університету до числа вчених, які формували наукові зацікавлення В. Гнатюка [27, с. 55]. Бо й справді, обидва дослідники працювали в галузі фольклористики, часто в площині подібних тем та жанрів: обрядовий фольклор, демонологічні оповідання, анекдоти, коломийки тощо. Тому обмін науковою літературою був просто необхідний для них. У листі до М. Сумцова від 5 січня 1899 року [8, с. 58] В. Гнатюк повідомляв про надсилання адресатові своїх книжок і просив навзаєм праці «Разыскания в области анекдотической литературы» та відбитку з «Киевской старины» — «Современная малорусская этнография». Саме в той час він готував до друку збірку галицьких анекдотів, то й уважав за потрібне мати щонайбільше досліджень попередників.

Як секретар Етнографічної комісії НТШ В. Гнатюк апелював до М. Сумцова у справі отримання фольклорних матеріалів І. Манжури: «Етнографічна комісія Наук[ового] тов[ариства] ім. Шевченка у Львові, діставши в своє посідання збірку пісень Бодяньського та Марка Вовчка, хотіла би їх надрукувати, але, приступаючи до друку, бажала би їх злучити зі збірками Ходаковського, Максимовича і інших, що полишалися в рукописах і не опубліковані донині, та видати вже такий збірник, що міг би своїм виглядом заімпонувати чужонародним фольклористам. Мені поручено написати до різних людей в тій справі, а Вас просити, щоб Ви інтервеніювали в справі набуття збірки пісень (і інших матеріалів) по пок[ійному] Манжурі, які є власністю Ист[орико]-фил[ологического] общества. Проф[есор] Багалій, що був тут у переїзді, заявив, що Ист[орико]-фил[ологическое] общество не видасть їх друком за браку фондів, зате може видати премію тому, хто приготував би їх до друку. Коли так, отже, то чи не схотіло би Ист[орико]-фил[ологическое] общество відступити комісії збірки Манжури (а може, має ще інші збірки), а якби не могло відступити на власність, то бодай їх скопіювати і приготувати до друку» [8, с. 185]. Дійсно, М. Сумцов прислав збірник пісень І. Манжури після того, як було з'ясовано, що в Харкові його не опублікують. В. Гнатюк долучив його до запланованого Етнографічною комісією видання корпусу пісень. Одними з перших до друку потрапили колядки у записах І. Манжури до спеціального випуску «Етнографіч-

ного збірника». Інший рукописний матеріал залишився в архіві В. Гнатюка і зберігається зараз у наукових архівних фондах рукописів та фонозаписів ІМФЕ ім. М. Рильського НАН України. Частина увійшла до збірника «Народні пісні в записах Івана Манжури» в упорядкуванні Лариси Каширіної, що видала «Музична Україна» 1974 року [25], однак там зовсім не зазначено, що окремі колядки були вже друквані 1914 р. у Львові.

Новим етапом загальноукраїнської взаємодії стала наукова діяльність Етнографічної комісії НТШ із заснованою в Києві Українською Академією наук (1918). Фольклористично-етнографічна робота зосередилась в Етнографічній комісії ВУАН (1921—1933), Музеї (а з 1922 р. Кабінеті) антропології та етнології ім. Ф. Вовка, Кабінеті примітивної культури, Кабінеті музичного фольклору, на Кафедрі української словесності, Культурно-історичній комісії та Комісії історичної пісенності. На одному із спільних засідань ВУАН (від 7 квітня 1924 р.) обрано В. Гнатюка позаштатним академіком кафедри Української народної словесності [8, с. 337]. Його безпосередньо запрошували до Києва. «Коли переїдете до Києва, — писав А. Кримський, який секретарював на зазначеному засіданні, — будете академіком штатним» [8, с. 337]. Однак на той час хвороба загострилась, і В. Гнатюк не мав змоги переїхати до Києва. Але він із вдячністю сприйняв обрання його академіком: «Колись моєю молодечею мрією було дожити хвилі, в якій на українській землі станув би український університет та Укр[аїнська] Академія наук, дві інституції, що ввели б український народ у ряд загальнопризнаних культурних націй. Ся мрія тепер здійснена. Я вважав би великим щастям, коли би зміг наприкінці свого життя хоч здалека докинути й свою цеголку до тої величавої споруди, яку здвигає У[країнська] А[кадемія] наук для української науки» [8, с. 338]. У міру своїх сил В. Гнатюк брав участь у культурно-науковому житті України. До нього як авторитетної особи зверталися за порадами та допомогою багато діячів культури з різних міст України [45, с. 84—85].

Налагоджувалася активна співпраця галичан з українознавчими центрами ВУАН [32], представники якої продовжували країні традиції своїх попередників. Етнографічна комісія ВУАН, як і НТШ, УНТ об'єднувала наукових діячів у галузі фолькло-

ристики й етнографії всієї України. Нерідко науковці Львова бували в той час у Києві, де виступали зі своїми доповідями, публікували розвідки у київській пресі. Це стосується Ф. Колесси, К. Студинського, М. Возняка та інших. Підтримували стосунки з М. Грушевським, К. Грушевською, з А. Лободою, А. Онищуком, К. Квіткою, з відомими подвижниками на ниві української науки, дійсними членами Етнографічної комісії ВУАН Оленою Пчілкою, М. Грінченко, О. Курило [4, с. 19—20].

З 1925 р. почало діяти в Києві Етнографічне товариство, друкованим органом якого були «Записки». Одну з причин виникнення товариства К. Грушевська вбачала в тому, що «етнографічна робота в Галичині спинилась і на радянське громадянство лягає весь тягар продовжування сеї роботи» [14, с. 404]. Про розквіт наукового і культурного життя в Україні захоплено повідомляв В. Гнатюкові А. Онищук, де, за його словами, «для науки взагалі, а для виучування народного побуту зокрема, відкривається слава на майбутність» [8, с. 318—321]. «Дуже тішуся, що на Україні поступає таким швидким темпом етнографічна праця у різних напрямках, — писав навесні 1925 р. у відповідь В. Гнатюк. У нас про се й думати не можна не тільки тому, що їздити по селах тепер тяжко через усякі адміністративні переслідування, через брак яких-небудь фондів, але й через брак людей та через погляд, закорінений серед наших учених, що етнографія — люксус, та й маловажна річ, що з нею можна чекати. І ось через те у нас не друкується «Етнографічний збірник» від 1917 року, а «Матеріали до етнології» від 1919 року» [8, с. 345]. Хоча й важкі часи переживало НТШ в 1920-х роках, співпраця з ВУАН продовжувалась і надалі. На загальних зборах НТШ 30 травня 1926 р., накреслюючи план наукової роботи, одним із пунктів ставилася вимога поєднувати діяльність товариства з планами ВУАН [17, с. 1—6, 47]. За вагомі внески в розвиток національної науки академіками ВУАН обрано Ф. Колессу, В. Щурата, М. Возняка, К. Студинського. Згодом усі вони відмовилися від цього високого звання на знак протесту проти голодомору 1933 року. Шляхетним, патріотичним кроком справедливо назвав цей учинок сучасний дослідник В. Пахаренко [26, с. 153].

Упродовж 1920-х рр. значну роботу в Києві проводив М. Грушевський як організатор наукових сил

і редактор українознавчих видань. Він відновив стосунки з НТШ у Львові, підтримував зв'язки з друкарнею товариства, де видано його три перші томи «Історії української літератури». Заходами та під безпосереднім керівництвом М. Грушевського з'явилися часописи «Україна», «За сто літ». Він же відіграв важливу роль у публікації франкознавчих матеріалів, чому сприяв і М. Возняк. Випуск збірника «Україна» за 1926 рік повністю присвячений творчій і науковій діяльності І. Франка, особи, що об'єднувала дві частини України, як це простежується в листуванні між М. Возняком і М. Грушевським [22].

Саме на той час припала активна робота М. Возняка над вивченням творчості І. Франка. З листів М. Грушевського до М. Возняка, за слушним зауваженням сучасного літературознавця М. Гнатюка, дізнаємося, як учений-історик закладав основи українського франкознавства і яку велику допомогу в цьому надавав йому М. Возняк, який жив у Львові, був близько зв'язаний з архівом І. Франка [22, с. 326]. Така співпраця важлива і для фольклористики, оскільки саме в «Первісному громадянстві» вперше надрукована стаття І. Франка «Огляд праць над етнографією Галичини в ХІХ в.». Її віднайшов М. Возняк в архіві вченого і подав статтю «З діяльності І. Франка як етнографа», відтак включивши до свого монографічного дослідження (розділ «З діяльності Івана Франка як фольклориста») [5]. І в цьому немала заслуга М. Грушевського, який неодноразово запрошував М. Возняка до співпраці в журналі, постійно нагадуючи йому прислати «фольклорну» статтю про І. Франка для «Первісного громадянства» [22, с. 333]. Дізнавшись про підготовку до друку епістолярію М. Драгоманова й І. Франка, М. Грушевський запропонував М. Вознякові випустити його як окремий том Академії (Комісії Західної України)¹, оскільки така комісія була створена при Історичній секції. Для історії науки про усну словесність листування двох українських корифеїв цінне тим, що розкриває грані формування Франкофольклориста, значний вплив на якого мав його старший колега. Водночас за епістолярієм та подальшою

науковою працею І. Франка, простежується самотність ученого, який, розвиваючи погляди М. Драгоманова, залишився своєрідним, творчо підійшовши до вирішення багатьох проблем.

Всеукраїнською маніфестацією національного і культурно-наукового життя українців було відзначення ювілею М. Грушевського в Києві (1926). Знаковою подією стали заходи ВУАН і НТШ в жовтні 1927 р. з проведення українського міні-з'їзду з нагоди століття першої збірки народних пісень у записках М. Максимовича.

Отже, наукові контакти українців, розділених штучними кордонами, відбувалися постійно, незважаючи на несприятливі умови. Особлива активність простежується наприкінці ХІХ — початку ХХ ст., з часу перетворення літературного товариства в наукове і до початку Першої світової війни. Тісна співпраця в Науковому товаристві ім. Шевченка у Львові об'єднала українців-галичан з українцями-наддніпрянцями, що позитивно вплинуло на розвиток науки, культури. Вона проявлялася на рівні особистих стосунків, наукових взаємин, публікацій фольклористичних досліджень, матеріалів, рецензій у різних часописах Галичини, спільній участі в народознавчих експедиціях, наукових проектах, заходах тощо. Згодом активніша наукова робота зосередилася в Києві у створеній Українській Академії наук, Етнографічній комісії ВУАН та інших інституціях. Тісні взаємозв'язки дослідників з різних частин України, їх потужний потенціал — усе сприяло збагаченню національної науки про фольклор, ядром якої було рідне слово, утвердження української мови в цій та інших галузях. Цей період злагодженої співпраці в нашій історії вартий наслідування для сучасних науковців, пріоритетом діяльності яких має залишатися насамперед виявлення та дослідження самотності усної словесності.

1. Багалій Д. Повідомлення ректора Харківського університету Д. Багалія І. Франкові про обрання його почесним доктором ун-ту 1906 р. грудня 13 (листопада 30) / Дмитро Багалій // Іван Франко. Документи і матеріали. 1856—1965 / упоряд. І.Л. Бутич, Я.Р. Дашкевич, О.А. Купчинський, А.Г. Сісецький. — Київ: Наукова думка, 1966. — С. 260.
2. Бернацька Г. Із невідомого листування Миколи Лисенка з галичанами / Галина Бернацька // Записки НТШ. Праці Музикознавчої комісії. — Львів, 1993. — Т. 226. — С. 244—264.

¹ Комісія Західної України випускала журнал «Західна Україна» з 1927 р. — неперіодичний, а з 1930 до 1933 рр. — місячник. У ньому друкували художні твори письменників та наукові статті вчених — вихідців із західноукраїнських земель.

3. Білокінь С.І. Археологічні з'їзди / С.І. Білокінь // Енциклопедія сучасної України. — Київ, 2001. — Т. 1. — С. 693.
4. Борисенко В. Нариси з історії української етнології 1920—1930-х років / Валентина Борисенко. — Київ : Унісерв, 2002. — 92 с.
5. Возняк М.С. З діяльності Івана Франка як фольклориста / Михайло Возняк // З життя і творчості Івана Франка. — Київ : Вид-во АН УРСР, 1955. — С. 220—245.
6. Возняк М. Ол. Кониський і перші томи «Записок». З додатком його листів до Митр. Дикарева / Михайло Возняк // Записки НТШ. — Львів, 1929. — Т. 150. — С. 339—390.
7. Возняк М. Останні зносини П. Куліша з галичанами. З додатком його листування з М. Павликом / Михайло Возняк // Записки НТШ. — Львів, 1928. — Т. 148. — С. 165—240.
8. Гнатюк В. Документи і матеріали (1871—1989) / упоряд. Я. Дашкевич, О. Купчинський, М. Кравець, Д. Пельц, А. Сисецький. — Львів, 1998. — 466 с.
9. Гнатюк В. Наукове товариство імені Шевченка у Львові (Історичний нарис першого 50-річчя — (1873—1923)) / Володимир Гнатюк ; вступ. слово В. Яніва. — Мюнхен ; Париж, 1984. — 177 с. — (2-ге вид).
10. Гнатюк В. [Рец. на]: Гринченко Б.Д. Литература українського фольклора 1777—1900. Чернигов, 1901. Опыт библиографического указателя. 320 с. / Володимир Гнатюк // Літературно-науковий вісник. — 1901. — Т. 16. — Кн. 10. — С. 16—17.
11. Гнатюк В. [Рец. на]: Гринченко Б.Д. Этнографические материалы, собранные в Черниговской и соседних с ней губерниях. Чернигов, 1896. Вып. 2: Рассказы, сказки, предания, пословицы, загадки и прочее. 390 с. / Володимир Гнатюк // Записки НТШ. — Львів, 1897. — Т. 18. — Кн. 4. — С. 48—50.
12. Гринченко Б. [Рец. на]: Розвідки М. Драгоманова про українську народну словесність і письменство [зладив М. Павлик]. — Львів, 1906. — Т. 3 / Борис Гринченко // Нова громада. — 1906. — № 8. — С. 151—154.
13. Грушевська К. Передне слово [до]: Українські народні думи. — К., 1927. — Том перший корпусу / Катерина Грушевська // Вибрані праці : у 3-х т. / упоряд. та передм. С. Мишанича. — Донецьк : Норд-прес, 2007. — Т. 1. — С. V—ССХХ.
14. Грушевська К. [Рец. на]: Записки Етнографічного товариства. — К., 1925. — Кн. 1 / Катерина Грушевська // Вибрані праці : у 3-х т. / упоряд. та передм. С. Мишанича. — Донецьк : Норд-прес, 2007. — Т. 3. — С. 403—405.
15. Грушевський М. З нагоди 150-ої книги «Записок НТШ» / Михайло Грушевський // Записки НТШ. — Львів, 1929. — Т. 150. — С. V—VII.
16. Доманицький В. Піонер української етнографії З. Доленга-Ходаковський / В. Доманицький // Записки НТШ. — Львів, 1905. — Т. 65. — Кн. 3. — С. 1—43.
17. Загальні збори НТШ від 30 травня 1926 р. / Хроніка НТШ. — 1926. — Ч. 67—68. — Вип. 1—2. — С. 1—6 ; 47.
18. Засідання Етнографічної комісії від 30 грудня 1908 р. / Хроніка НТШ. — Львів, 1908. — Ч. 36. — Вип. 4. — С. 21—22.
19. Засідання Етнографічної комісії від 6 травня 1909 р. / Хроніка НТШ. — Львів, 1909. — Ч. 39. — Вип. 3. — С. 24—25.
20. Козар Л. Місце М. Дикарева в історії української фольклористики / Лідія Козар // Дослідники українського фольклору: невідоме та маловідоме. — Київ, 2008. — С. 255—276.
21. Кримський А. Листи (1890—1917) / А. Кримський // А. Кримський. Твори : в 5-ти т. — Київ : Наукова думка, 1973. — Т. 5. — Кн. 1. — 336 с.
22. Листи Михайла Грушевського до Михайла Возняка / підгот. Михайло Гнатюк // Записки НТШ. Праці філологічної секції. — Львів, 1990. — Т. 221. — С. 326—338.
23. Листи Михайла Грушевського до Михайла Мочульського (1901—1933) / упоряд. Р. Дзюбан. — Львів, 2004. — 153 с.
24. Лукич В. Микола Сумцов / Василь Лукич // Зоря. — Львів, 1896. — № 2 (портр.). — С. 39.
25. Народні пісні в записках Івана Манжури / упоряд., вступ. ст. і приміт. Л.С. Каширіної. — Київ : Музична Україна, 1974. — 352 с.
26. Пахаренко В. Віті єдиного древа: Україна Східна і Західна в апокаліпсисі ХХ століття / Василь Пахаренко. — Черкаси : Брама-Україна, 2005.
27. Приходько І. Наукові взаємини Володимира Гнатюка і Миколи Сумцова / Інна Приходько // Роль Володимира Гнатюка у розвитку української національної культури : тези доповідей і повідомлень наук. конференції, присвяченої 120-річчю від дня народження Володимира Гнатюка. — Тернопіль, 1991. — С. 55—58.
28. Прицак О. Історіософія та історіографія Михайла Грушевського / Омелян Прицак. — Київ ; Кембридж, 1991. — 78 с.
29. Сокіл Г. Із неопублікованого листування Осипа Роздольського / Ганна Сокіл // Народознавчі зошити. — Львів, 1995. — № 4. — С. 235—240.
30. Сокіл Г. Співпраця наддніпрянських фольклористів у Науковому товаристві імені Шевченка / Ганна Сокіл // Література. Фольклор. Проблеми поетики. — Київ : Київський національний університет ім. Т. Шевченка, 2009. — Вип. 32. — С. 393—398.
31. Сокіл Г. Українська фольклористика в Галичині кінця ХІХ — першої третини ХХ століття: історико-теоретичний дискурс. — Львів, 2011. — 588 с.
32. Сокіл Г. Фольклористика в Етнографічних комісіях НТШ і ВУАН / Ганна Сокіл // Народознавчі зошити. — 2008. — № 5—6. — С. 465—470.

33. Справозданє з етнографічної екскурсії // Хроніка НТШ. — Львів, 1909. — Ч. 37. — Вип. 1. — С. 29—30.
34. Сумцов М. Діячі українського фольклору / Микола Сумцов. — Харків, 1910. — 137 с.
35. Сумцов М. Коломийки / Микола Сумцов ; перекл. Василь Лукич // Зоря. — 1895. — № 19. — С. 377—379 ; № 20. — С. 398—399 ; № 21. — С. 418—419 ; № 22. — С. 437—438 ; № 23. — С. 455—456.
36. Сумцов Н. Иван Яковлевич Франко. [Доповідна записка професора М. Сумцова історико-філософському факультетові Харківського університету про літературу і наукову діяльність Івана Франка] / Н. Сумцов // Франко І. Документи і матеріали / упоряд. І.Л. Бутич, Я.Р. Дашкевич, О.А. Купчинський, А.Г. Сісецький. — Київ : Наукова думка, 1966. — С. 255—258.
37. Сумцов Н.И. Франко / Николай Сумцов // Южный край. — 1906. — 30 авг. — С. 3.
38. Українка Леся. Листи (1903—1913) / Леся Українка // Леся Українка. Зібрання творів : у 12-ти т. — Київ : Наукова думка, 1979. — Т. 12. — 694 с.
39. Франко І. Киевская старина / Иван Франко // Зоря. — 1886. — № 4. — С. 65—66.
40. Франко І. Літературне відродження Полудневої Русі і Ян Коллар / Иван Франко // Франко І. Зібрання творів : у 50-ти т. — Київ : Наукова думка, 1981. — Т. 29. — С. 40—50.
41. Франко І. Листи (1895—1916) / Иван Франко // Франко І. Зібрання творів : у 50-ти т. — Київ : Наукова думка, 1986. — Т. 50. — 704 с.
42. Франко І. [Рец. на]: Гринченко Б.Д. Литература украинского фольклора 1777—1900. Опыт библиографического указателя. Чернигов, 1901. — 320 с. / Иван Франко // Записки НТШ. — Львів, 1901. — Т. 44. — Кн. 6. — С. 44—49.
43. Франко І. Стара пісня / Иван Франко // Франко І. Зібрання творів : у 50-ти т. — Київ : Наукова думка, 1982. — Т. 37. — С. 76—78.
44. Чумаченко В. «Пам'яті сього незвичайно енергійного та симпатичного чоловіка» / Василь Чумаченко // Народна творчість та етнографія. — 2004. — № 4. — С. 21—28.
45. Яценко М.Т. Володимир Гнатюк. Життя і фольклористична діяльність / М.Т. Яценко. — Київ : Наукова думка, 1964. — 288 с.
46. Das Geschlechtleben des ukrainischen Bauernvolkes in Österreich-Ungarn // Beiwerke zum Studium der Anthropophyteia. — Leipzig, 1912. — Bd. V—XX. — 464 s

Ganna Sokil

SCIENTIFIC CONTACTS
OF UKRAINIAN FOLKLORISTS
ON THE EDGE OF THE XIX
AND XX CENTURIES

Close cooperation of Ukrainian folklorists in the Shevchenko scientific society caused a positive impact on the development of science. In addition to personal relations, scientific relations were conducted among various institutions, societies. The important role played common ethnology expeditions and projects. Scientific researches, folklore materials, reviews — all was published in Ukrainian. The Shevchenko scientific society accumulated cultural and scientific identity of the nation, restored the best traditions of the past and laid foundation for the future.

Keywords: co-work, folklore studies, Ukrainian science, folklore collections, researches, publication of Shevchenko scientific society.

Ганна Сокил

НАУЧНЫЕ КОНТАКТЫ
УКРАИНСКИХ ФОЛЬКЛОРИСТОВ
НА ГРАНИЦЕ ХІХ—ХХ ВЕКОВ

Тесное сотрудничество украинских фольклористов в Научном обществе им. Шевченко положительно повлияло на развитие науки. Кроме личных отношений, научные взаимоотношения проводились на уровне разных институций, обществ. Важную роль сыграли общие народоведческие экспедиции, проекты. Научные исследования, фольклорные материалы, рецензии, — все публиковалось украинским языком. НОШ смобилизовало культурно-научную идентичность нации, возобновило лучшие традиции прошлого и заложило основы будущего.

Ключевые слова: взаимосотрудничество, фольклористика, украинская наука, фольклорные сборники, исследования, издания НОШ.